

فرایند جستجو رویکرد نظری و کاربردی

تألیف:

دکتر حمید قاضی زاده خلیفه
عضو هیأت علمی دانشگاه

دکتر افشین موه‌وی، ملک
عضو هیأت علمی دانشگاه

انتشارات مدیران دانش

سازمان	: قاضی زاده خلیفه، حمید، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: فرایند جستجو رویکرد نظری و کاربردی/ تألیف حمید قاضی زاده خلیفه، افشین موسوی چلک.
مشخصات نشر	: تهران: مدیران دانش، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۵ص: مصور (بخشی رنگی)، جدول، نمودار.
شابک	: 978-600-95010-8-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیا.
یادداشت	: کتاینامه: ص. ۱۴۳-۱۵۵.
موضوع	: منابع اطلاعاتی الکترونیکی -- جستجو
موضوع	: Electronic information resource searching
موضوع	: بازیابی اطلاعات
موضوع	: Information retrieval
موضوع	: جستجوی اینترنتی
موضوع	: Internet searching
شماره افزوده	: موسوی چلک، افشین، ۱۳۵۱ -
رده بندی شنگره	: ۱۳۹۵ ف۴۰۶۰/ق۲
رده بندی دیویی	: ۰۲۵/۰۴
شماره کتابشناس ملی	: ۴۲۳۸۲۳۵

انتشارات مدیران دانش

وابسته به مؤسسه فرهنگی و هنری فردای روشن

فرایند جستجو: رویکرد نظری و کاربردی

تألیف: دکتر حمید قاضی زاده خلیفه - دکتر افشین موسوی چلک

طراح جلد: امیر مقصودی

صفحه آرای: شهرام فرجی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

قیمت: ۸۵۰۰ تومان

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۳-۸-۹۵۰۱۰-۶۰۰-۹۷۸

حق چاپ محفوظ است

دفتر مرکزی: میدان توحید، ابتدای ستارخان، بین کوثر ۱ و ۲، پلاک ۶۰، طبقه ۳

تلفن: ۴-۸۸۹۹۵۷۶۳، داورنگار: ۶۶۴۲۹۷۹۱

فهرست مطالب

پیشگفتار	
مقدمه مؤلف	

بخش اول : اطلاعات	
۱: ۱. رعات چیست؟	
۲: ۲. انواع اطلاعات	
۳: ۳. تاثیر اطلاعات بر جوامع و دانشگاه	
۴: ۴. مدل چیست؟	

بخش دوم: مبانی جستجو	
۵: ۵. جستجو چیست؟	
۶: ۶. مفاهیم و سیر تحول جستجوی اطلاعات	
۷: ۷. اهمیت نقش مدل در فرایند جستجوی اطلاعات	
۸: ۸. نظریه های جستجوی اطلاعات	
۹: ۹. یادگیری جستجو	
۱۰: ۱۰. جستجوی اطلاعات در اینترنت	
۱۱: ۱۱. رفتار اطلاع یابی	
۱۲: ۱۲. بسط مدل فرایند جستجوی اطلاعات (آی. اس. پی) - بولش	
۱۳: ۱۳. روانشناسی شناختی و جستجوی اطلاعات	
۱۴: ۱۴. پردازش اطلاعات و حل مسأله	
۱۵: ۱۵. نقش کتابداران و مداخله گرهای جستجو	
۱۶: ۱۶. نقش مدل و مداخله کتابدار در فرایند جستجوی دانشجویان (نمونه کاربردی)	

برنام‌خاوند جان و خرد

پیشگفتار

ظهور اینترنت و خدمات متنوع آن، به‌سادگی موانع طبیعی بین مردم و اطلاعاتی را که در هیچ بای دیگ نمی‌توانستند بیابند از بین برده است. ما امروزه قادر هستیم اطلاعات را از مجرهای گوناگون مستقیماً به‌دست آوریم. وقتی که به یکباره با حجم وسیعی از اطلاعات بر روی وب روبرو می‌خوریم شاید گمان کنیم که وب یک منبع فوری و آماده برای پاسخ به تمام نیازهای اطلاعاتی ما است، حال آنکه باید ابتدا بدانیم چگونه این دریای وسیع را برای رسیدن به هدف خاص خود در نوردیم و این همان چیزی است که مؤلفه "فرایند جستجو" به ما می‌آموزد. سرعت و کیفیت بالا و سهولت دستیابی، وب را به یک منبع اطلاعاتی جذاب تبدیل کرده است، همان چیزی که ورن (wurman 1198) آن را «زیبایی فریبنده» نامیده است. واقعیت اینست که نمایش گرافیکی باعث جذابیت اطلاعات اینترنت شده است. اما در هر صورت اطلاعات بازیابی شده زمانی معنی دار است که با ایده‌ای مرتبط باشد، نه وقتی که بدون هدف و با حالتی خوشایند ارائه گردد. به عبارت دیگر با دارا بودن دانش صحیح در حوزه بازیابی اطلاعات، بجای دسترسی به اطلاعات سطحی و بی اعتبار، به روش‌هایی معتبر و مستند دسترسی پیدا خواهیم کرد. بسیاری از متون معتبر علمی، جستجو را به معنای کاوش و کندوکاو یک یا چند منبع اطلاعاتی به قصد یافتن اطلاعات مورد نظر و رفع نیاز اطلاعاتی مشخص کرده اند. امروزه، توانا بودن در جستجو به طور فزاینده‌ای در بخش حیاتی زندگی هر فرد وارد شده و این‌که هر فرد چگونه می‌تواند به صورت کارآمد از مهارت‌ها و ابزارهای جستجو و مهارت‌های گوناگون در راستای دسترسی به

منابع مورد نیاز خود بهره بگیرد، در فضای مجازی بسیار حایز اهمیت است. در این رابطه آشنایی با اصول و روشهای جستجو در اینترنت خود یک مبحث علمی و مجزایی است که باید آن را با دقت بیشتر مورد مذاقه قرار گیرد که چنین مسأله ای در کتاب حاضر مورد بررسی قرار خواهد گرفت. همچنین اینکه جستجو چیست و رویکردهای مختلف آن کدام است؟ عمده مطالبی هستند که در کتاب پیش رو مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

در این راستا، با وجود فراوانی کتب و منابع معتبر علمی در زمینه جستجو و بازیابی اطلاعات از اینترنت، تاکنون کتابی با عنوان "فرایند جستجو: رویکرد نظری و کاربردی" به زبان فارسی تألیف نشده است تا به طور خاص بر رویکردهای مختلف اصول جستجو و چارچوب های مربوط به آن تمرکز کند. این کتاب با نگرش نظری و کاربردی، ابتدایه تئوریک و بنیانی علمی جستجو پرداخته و سپس اجرای اصول جستجو در اینترنت را به صورت موردی و کاربردی در یکی از دانشگاههای کشور، مطرح خواهد نمود. بنابراین، می توان این کتاب را در شمار کتابهای "علمی- کاربردی" قلمداد نمود.

در پایان لازم می دانم تا از جناب آقای دکتر افشین موسوی چلک که با دقت و حوصله فراوان به یرایش مطالب پرداخته و به غنای ارزشمندی را برای بهبود کیفیت کتاب ارایه کرده است، تشکر و سپاسگزاری نمایم. همچنین از سرکار خانم دکتر الهام چیت سازان به خاطر مرور و اظهار نظر علمی بر مورد متن کتاب، ممنون و سپاسگزارم.

امید است که این کتاب بتواند گام مفید دیگری در جهت تقویت منابع علمی به زبان فارسی باشد و مورد استفاده دانشجویان و دانش پژوهان در دانشگاهها و موسسات تحقیقاتی قرار گیرد.

مقدمه مؤلف

با گذشت قرون متمادی از زندگی بشر، هنوز اهمیت مقوله‌ای به نام اطلاعات، به قوت خود باقی بوده و به طور مستمر در چرخه‌ی زندگی انسان‌ها، تأثیر شگرفی بجا می‌گذارد. در عصر امروز، اطلاعات از چنان اهمیت و جایگاه رفیعی برخوردار شده که دسترسی یا عدم دسترسی به آن به عنوان معیار اساسی در تفکیک و تقسیم کشورهای جهان محسوب می‌شود. گونه‌ای که، صاحبان این مقوله کماکان توانسته‌اند تا نسبت به دیگران، به نحو چشمگیری گوی سبقت را ربوده و طی دوران متوالی، از زندگی بهتر و راحت‌تری برخوردار باشند. اطلاعات و دسترسی به آن امری است که از گذشته تا امروز، در تار و پود زندگی مردم نقش داشته و هرگونه اقدام آنها را تحت الشعاع خود درآورده است. هرچند اشکال، مقدار، اعتبار و نوع کاربرد اطلاعات در جوامع مختلف، متفاوت است، ولی در نفس عمل، مالکیت آن امری است که همواره به پیشرفت منجر شده و روز به روز بر مهارت و اقتدار صاحبان اطلاعات افزوده است. اما به راستی اطلاعات چیست و تعریف آن کدام است؟ و اطلاعات به اثری بر زندگی مردم و جامعه خواهد گذاشت؟ علاوه بر تأثیر اطلاعات بر زندگی مردم و جوامع، اطلاعات در زندگی دانشجویان، از چه نقش و ضرورتی می‌تواند برخوردار باشد و اینکه لزوم جستجوی اطلاعات کدام است؟

برای تحقق این امر و کمک به کاربران جهت دسترسی به اطلاعات معتبر و جلوگیری از اتلاف وقت آنها در هنگام جستجوی اطلاعات از اینترنت، مدلهای جستجوی زیادی به وجود آمده‌اند که در ادامه، انواع مدلهای جستجوی اطلاعات و شرح هرکدام مورد اشاره قرار خواهد گرفت. همچنین از روند کار مدل جستجو در اینترنت، یک مطالعه موردی انجام شده نیز در انتهای فصول خواهد آمد تا درک بهتر و

تبیین بیشتری از کاربرد مدل جستجو در اینترنت برای خوانندگان مشخص شود. تمامی موارد فوق، مطالبی هستند که در کتاب پیش رو مطرح خواهند شد. کتاب حاضر که رویکرد نظری و کاربردی به مؤلفه جستجو دارد، درصدد بیان و معرفی اصول علمی فرایند جستجو به عنوان ابزاری مفید برای برای جستجوی اطلاعات در اینترنت با ارائه نمونه کاربردی است. این کتاب در دو بخش تهیه شده است. بخش اول به چستی اطلاعات و انواع آن اشاره کرده و در بخش دوم به مبانی جستجو خواهد پرداخت. عمده مطالب مربوط به بخش دوم عبارتند از:

فصل پنجم: جستجو چیست؟ فصل ششم: مفاهیم و سیر تحول جستجوی اطلاعات، فصل هفتم: اهمیت نقش مدل در فرایند جستجوی اطلاعات، فصل هشتم: جستجو و مدل‌های فرایند جستجو، فصل نهم: نظریه‌های جستجوی اطلاعات، فصل دهم: یادگیری جستجو، فصل یازدهم: جستجوی اطلاعات در اینترنت، فصل دوازدهم: رفتار اطلاع‌یابی، فصل سیزدهم: بستر مدل فرایند جستجوی اطلاعات (آی. اس. پی) کوئلو، فصل چهاردهم: روش‌شناسی انتخابی و جستجوی اطلاعات، فصل پانزدهم: پردازش اطلاعات و حل مسئله، فصل شانزدهم: نقش کتابداران و مداخله‌گرهای جستجو و فصل هفدهم: نقش مدل و مداخله‌کنندگان در فرایند جستجوی دانشجویان (نمونه کاربردی).

در پایان لازم می‌دانم از جناب آقای دکتر افشین موسوی چلک که با حوصله و دقت فراوان به عنوان نویسنده همکار مرا یاری نمودند، تشکر و قدردانی نمایم. همچنین از سرکار خانم دکتر الهام چیست سازان به خاطر سعه صدر، اظهار نظر علمی در مورد متن کتاب، ابراز نظر فرمودند، سپاس فراوان دارم. بی‌گمان هرگون نارسایی و کاستی در محتوای کتاب از آن نگارنده است. امیدوارم خوانندگان علاقمند و صاحب‌نظر با مطالعه کتاب، این جانب را از نظرهای ارزنده خود، بهره‌مند سازند.

دکتر حمید قاضی زاده

عضو هیأت علمی دانشگاه

بهار ۱۳۹۵